

Lieta C-116/23

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar
Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2023. gada 27. februāris

Iesniedzējtiesa:

Bundesverwaltungsgericht (Austrija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2023. gada 23. februāris

Prasītājs:

XXXX

Atbildētāja iestāde:

Sozialministeriumservice (SMS), Landesstelle Steiermark

Pamatlietas priekšmets

Aprūpes atvaļinājums – Aprūpētāja pabalsts – Atvaļinājums hospisa aprūpei mājas apstākļos – Slimības pabalsts – Pabalsts periodiska bezdarba gadījumā – Aprūpes pabalsta saņemšanas kritēriji – Migrējošais darba ņēmējs – Diskriminācija

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību interpretācija, LESD 267. pants

Prejudiciālie jautājumi

1) Vai aprūpētāja pabalsts ir slimības pabalsts Regulas (EK) Nr. 883/2004 3. panta izpratnē vai attiecīgā gadījumā cits pabalsts saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 883/2004 3. pantu?

2) Ja tas ir uzskatāms par slimības pabalstu, vai aprūpētāja pabalsts ir naudas pabalsts Regulas (EK) Nr. 883/2004 21. panta izpratnē?

3) Vai aprūpētāja pabalsts ir pabalsts, ko maksā personai, kas nodrošina aprūpi, vai personai, kurai nepieciešama aprūpe?

4) Vai tādējādi Regulas (EK) Nr. 883/2004 piemērošanas jomā ietilpst faktiskā situācija, kurā aprūpētāja pabalsta pieteikuma iesniedzējs, kurš ir Itālijas valstspiederīgais, kopš 2013. gada 28. jūnija pastāvīgi dzīvo Augšaustrijas federālajā zemē Austrijā un kopš 2013. gada 1. jūlija tajā pašā federālajā zemē Austrijā nepārtraukti strādā pie viena un tā paša darba devēja – tāpēc nekas neliecina par to, ka pieteikuma iesniedzējam būtu pārrobežu darba ņēmēja statuss – un kurš par attiecīgo laikposmu no 2022. gada 1. maija līdz 13. jūnijam ir vienojies ar darba devēju par aprūpes atvaļinājuma piešķiršanu tēva aprūpei, kas ir Itālijas valstspiederīgais un pastāvīgi dzīvo Itālijā (*Sassuolo*), un kurš atbildētājam iestādei lūdz aprūpētāja pabalstu?

5) Vai ar Regulas (EK) Nr. 883/2004 7. pantu vai diskriminācijas aizliegumu dažādajos Eiropas tiesību aktos (piemēram, LESD 18. pantā, Regulas (EK) Nr. 883/2004 4. pantā un tamlīdzīgi) netiek pieļauts tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā aprūpētāja pabalsta samaksa ir pakārtota tam, vai persona, kurai ir nepieciešama aprūpe, saņem Austrijas 3. vai augstāka līmeņa aprūpes pabalstu?

6) Vai Savienības tiesībās noteiktais efektivitātes princips, vai arī Savienības tiesībās noteiktais diskriminācijas aizliegums dažādajos Eiropas tiesību aktos (piemēram, LESD 18. pantā, Regulas (EK) Nr. 883/2004 4. pantā un tamlīdzīgi) tādā faktiskajā situācijā, kāda ir šeit aplūkota, liedz piemērot tādu valsts tiesisko regulējumu vai pastāvīgo valsts judikatūru, kurā nav paredzēta novērtējuma brīvība, lai “Pieteikumu aprūpētāja pabalsta piešķiršanai” pārkvalificētu par “Pieteikumu atvaļinājumam hospisa aprūpei mājas apstākļos”, jo nepārprotami ir izmantota veidlapa “Pieteikums aprūpētāja pabalstam”, nevis tieši “Pieteikums atvaļinājumam hospisa aprūpei mājas apstākļos”, un nepārprotami tika noslēgta arī vienošanās ar darba devēju, kurā runa ir par “tuvinieku aprūpi”, nevis par “pirmsnāves aprūpi”, lai gan pamatā esošie faktiskie apstākļi sakarā ar pa šo laiku iestājušos tēva, kuram bija nepieciešama aprūpe, nāvi principā atbilstu arī kritērijiem, lai saņemtu aprūpētāja pabalstu saistībā ar atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos, ja vien ar darba devēju būtu noslēgta cita vienošanās un iestādē būtu iesniegts cits pieteikums?

7) Vai ar Regulas (EK) Nr. 883/2004 4. pantu vai citu Savienības tiesību normu (piemēram, Pamattiesību hartas 7. pantu) netiek pieļauts tāds valsts tiesiskais regulējums (*BPGG* 21.c panta 1. punkts), kurā aprūpētāja pabalsta piešķiršana ir pakārtota nosacījumam, ka persona, kurai nepieciešama aprūpe, saņem Austrijas 3. vai augstāka līmeņa aprūpes pabalstu, savukārt saskaņā ar citu valsts tiesību normu (*BPGG* 21.c panta 3. punkts), piemērojot to tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem, pabalsta izmaksa tieši nav pakārtota līdzīgam nosacījumam?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu

Eiropas Savienības Pamattiesību harta

Atbilstošās valsts tiesību normas

Arbeitsvertragsrechts-Anpassungsgesetz [Likums par darba līgumu tiesību pielāgošanu] (turpmāk tekstā – “AVRAG”), 14.a un 14.c pants

Bundesgesetz, mit dem ein Pflegegeld eingeführt wird (Bundespflegegeldgesetz, turpmāk tekstā – “BPGG”) [Federālais likums, ar kuru tiek ieviests aprūpes pabalsts], 3.a, 21.c, 21.d pants

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 XXXX, Itālijas pilsonis, kurš kopš 2013. gada dzīvo un arī strādā Austrijā, ar savu darba devēju noslēdza vienošanos par atbrīvojumu no darba, lai varētu aprūpēt savu tēvu, kurš dzīvo Itālijā. Pēc tam 2022. gada 10. maijā viņš atbildētājam iestādei (*Sozialministeriumservice, Landesstelle Steiermark* [Sociālo lietu ministrijas dienests, Štīrijas birojs]) iesniedza pieteikumu par aprūpētāja pabalsta piešķiršanu.
- 2 Atbildētāja iestāde šo pieteikumu noraidīja ar 2022. gada 7. jūnija lēmumu, pamatojoties uz to, ka aprūpētāja pabalstu sakarā ar aprūpes atvaļinājumu var eksportēt uz EEZ vai Šveici tikai tad, ja persona, kurai nepieciešama aprūpe, dzīvo kādā no šīm valstīm un saņem aprūpes pabalstu saskaņā ar Austrijas *BPGG*, jo tad Austrijai ir kompetence piešķirt slimības pabalstus Regulas (EK) Nr. 883/2004 izpratnē. Tā kā pieteikuma iesniedzēja tēvs nesaņem Austrijas aprūpes pabalstu, neesot tiesību uz aprūpētāja pabalstu.
- 3 Prasītājs par šo lēmumu savlaicīgi – 2022. gada 7. jūlijā – iesniedza sūdzību, kurā viņš lūdza piešķirt aprūpētāja pabalstu likumā noteiktajā apmērā par laikposmu no 2022. gada 10. maija līdz 2022. gada 13. jūnijam. Viņš norādīja, ka viņa tēvam laikposmā, par kuru tika pieprasīts aprūpētāja pabalsts, esot bijusi nepieciešama 24 stundu aprūpe un ka Itālijā viņš esot saņēmis aprūpes pabalstu, kas atbilst 3. līmeņa aprūpes pabalstam Austrijā. Neesot saprotams atbildētājas iestādes juridiskais viedoklis, ka aprūpētāja pabalsts ir pakārtots pabalsts, uz kuru Eiropas mēroga pārrobežu situācijās aprūpētājam ar darba vietu Austrijā ir tiesības tikai tad, ja personai, kurai ir nepieciešama aprūpe, ir tiesības uz Austrijas aprūpes pabalstu. Proti, aprūpes pabalstu pieprasot persona, kurai ir nepieciešama aprūpe, un tas viņai tiek izmaksāts, savukārt aprūpētāja pabalstu pieprasa aprūpētājs, un tas tiek izmaksāts viņam. Aprūpētāja pabalsta mērķis esot nodrošināt aprūpētājam

darba tiesībās un sociālajās tiesībās paredzētās garantijas, tāpēc būtiska esot viņa darba vieta.

- 4 Prasītājs arī apgalvoja, ka aprūpētāja pabalsts saskaņā ar Eiropas tiesību aktiem esot uzskatāms par slimības pabalstu un ka saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 883/2004 11. panta 3. punkta a) apakšpunktu esot piemērojami Austrijas tiesību akti, jo viņš strādā Austrijā. Pabalsts saskaņā ar tiesību aktiem sociālā nodrošinājuma jomā esot eksportējams. *BPGG* 21.c panta 3. punktā arī neesot noteikts, ka personai, kurai nepieciešama aprūpe, ir jābūt veselības apdrošināšanai Austrijā. Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru tādi pabalsti kā aprūpes pabalsts esot jākvalificē kā “slimības pabalsti”. Atbildētājas iestādes interpretācija esot pretrunā darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai Savienībā, jo vecāki, kuriem nepieciešama aprūpe, ārpus Austrijas esot gandrīz tikai Savienības valstspiederīgajiem bez Austrijas pilsonības, un tādēļ tikai viņi nesaņemot aprūpētāja pabalstu. Šajā gadījumā prasītājs esot izmantojis aprūpes atvaļinājumu saskaņā ar *AVRAG* 14.c pantu, tādēļ viņam esot tiesību uz aprūpētāja pabalstu par laiku posmu no 2022. gada 10. maija līdz 2022. gada 13. jūnijam (14 dienas pēc viņa tēva nāves 2022. gada 29. maijā).
- 5 Iesniedzējtiesa – *Bundesverwaltungsgericht* [Federālā administratīvā tiesa], 2022. gada 31. augustā atbildētājai iestādei piešķīra tiesības tikt uzskautai. Šajā kontekstā tiesa kļūdaini norādīja, ka runa ir par atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos (nevis, pareizāk, aprūpes atvaļinājumu) un ka valsts tiesību normā par atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos nav paredzēts, ka personai, kurai ir nepieciešama aprūpe, būtu jābūt veselības apdrošināšanai Austrijā. Tādēļ tiesa nepiekrītot atbildētājas iestādes viedoklim, ka aprūpētāja pabalsts ir pabalsts personai, kurai nepieciešama aprūpe, kas ir pakārtots pabalsts aprūpes pabalstam.
- 6 Pēc tam atbildētāja iestāde 2022. gada 20. septembrī iesniedza apsvērumus, kuros tā precizēja, ka prasītājs nav iesniedzis pieteikumu par atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos, un tādēļ arī neviens pieteikums par aprūpētāja pabalstu saistībā ar atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos nav noraidīts. Tā arī norādīja, ka Austrijas 3. vai augstāka līmeņa aprūpes pabalsta saņemšana esot nosacījums aprūpes atvaļinājuma piešķiršanai. Tā kā prasītāja tēvs Austrijā nesaņemot aprūpes pabalstu, prasītāja pieteikums par aprūpētāja pabalstu saistībā ar aprūpes atvaļinājumu tika noraidīts.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 7 Lietas dalībnieki ir vienprātis, ka aprūpētāja pabalsts šajā gadījumā ir jākvalificē kā slimības pabalsts.
- 8 Tomēr iesniedzējtiesa uzskata, ka aprūpētāja pabalsts varētu būt arī pabalsts pārejoša prombūtnes no darba gadījumā, kas būtu jāvērtē kā bezdarbnieka pabalsts, jo darba attiecības tiek grozītas vai tiek apturētas un pabalsts tiek aprēķināts, pamatojoties uz bezdarba apdrošināšanas noteikumiem.

- 9 Attiecībā uz jautājumu par naudas pabalstu un pabalstu natūrā nošķiršanu Eiropas Savienības Tiesa jau ir precizējusi, ka pabalsti, kas tiek maksāti tieši aprūpētājam (nevis personai, kurai nepieciešama aprūpe), arī tiek uzskatīti par slimības pabalstiem Regulas (EK) Nr. 883/2004 izpratnē. Tāpēc šeit aplūkotā pabalsta gadījumā varētu uzskatīt, ka tas galu galā sniedz labumu personai, kurai nepieciešama aprūpe. Tā kā sakarā ar pabalsta piešķiršanu aprūpētājam ir nepieciešams apliecinājums par tā izmantošanu, aprūpētāja pabalsts būtu jākvalificē kā pabalsts natūrā. Ja piekristu šim uzskatam, tad aprūpētāja pabalsts ir piešķirams tikai par personas aprūpi Austrijā (tātad nebūtu piešķirams arī tad, ja Austrijas aprūpes pabalsta saņēmējs dzīvotu citā dalībvalstī). Tomēr, tā kā ārvalsts kompetentā iestāde atlīdzinājis izdevumus, tad šis pabalsts būtu jāpiešķir arī par aprūpi, kas sniegta citā dalībvalstī apdrošinātai personai, ja tā dzīvo Austrijā.
- 10 Administratīvā komisija sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinācijai līdz šim nav piekritusi Austrijas viedoklim, ka aprūpētāja pabalsts ir aprūpes pabalsts natūrā.
- 11 Cita iespēja būtu šo pabalstu vērtēt kā pabalstu, uz kuru neattiecas Regula (EK) Nr. 883/2004, un ņemt vērā aprūpētāja piesaisti saskaņā ar darba tiesībām. Tādējādi šis pabalsts būtu jāpiešķir vienmēr tad, kad aprūpētājs atbilst *BPGG* 21.c panta 1. punkta nosacījumiem, turklāt neatkarīgi no personas, kurai ir nepieciešama aprūpe, dzīvesvietas. Tomēr šajā gadījumā pabalsta piešķiršana būtu izslēgta, ja persona, kurai nepieciešama aprūpe, dzīvo Austrijā un saņem Austrijas aprūpes pabalstu, bet persona, kas nodrošina aprūpi, ir nodarbināta citā dalībvalstī un tur izmanto atvaļinājumu vai ar savu darba devēju vienojas par nodarbinātības pārtraukšanu, kas ir pielīdzināma Austrijas aprūpes atvaļinājumam.
- 12 Turklāt par labu pabalstam natūrā varētu liecināt saskaņā ar *BPGG* 21.d panta 2. punkta 4. apakšpunktu nepieciešamais izmantošanas apliecinājums, ciktāl tiek pieņemts, ka pabalsts sniedz labumu personai, kurai nepieciešama aprūpe.
- 13 Trešais jautājums ir vērsts uz to, lai noskaidrotu, vai attiecīgajai dalībvalstij ir jābūt atbildīgai par personu, kas nodrošina aprūpi, vai par personu, kurai ir nepieciešama aprūpe. Ja dalībvalstij būtu jāmaksā abos gadījumos, tas neizbēgami novestu pie neparedzētas prasījumu uzkrāšanās, tāpēc iesniedzējtiesa šo variantu izslēdz. Tādējādi atbildība par pabalstu var attiekties tikai uz vienu personu. Ja noteicoša nozīme ir aprūpētājam, atkal rodas jautājums par pabalsta veidu (pirmais jautājums), jo aprūpētājs neatbilst nosacījumiem slimības pabalsta saņemšanai.
- 14 Ceturtā jautājuma mērķis ir noskaidrot, vai tam, ka prasītājs, īstenojot savu pārvietošanās brīvību, pirms gandrīz 10 gadiem ir ieradies Austrijā, ir nozīme attiecībā uz Regulas (EK) Nr. 883/2004 piemērošanu, un tādējādi pabalsta nepiešķiršana nav uzskatāma par šķērslī brīvas pārvietošanās tiesību izmantošanai. Turklāt ir jāprecizē, vai nozīme ir tam, ka attiecīgais ģimenes loceklis dzīvo citā dalībvalstī un nekad nav izmantojis savas tiesības brīvi pārvietoties.

15. Piektais jautājums attiecas uz to, ka persona, kurai nepieciešama aprūpe, saņem 3. vai augstāka līmeņa Austrijas aprūpes pabalstu. Aprūpes pabalstu principā var saņemt Austrijas pilsoņi vai EEZ pilsoņi, ja viņu pastāvīgā dzīvesvieta ir Austrijā. Šo kritēriju, protams, ir vieglāk izpildīt valsts pilsoņiem nekā šajā gadījumā prasītāja tēvam, kurš dzīvo Itālijā. Tādējādi aprūpētāja pabalsta sasaiste ar Austrijas aprūpes pabalsta saņemšanu vairāk ietekmē migrējošos darba ņēmējus nekā Austrijas valstspiederīgos, kuru radnieku pastāvīgā dzīvesvieta parasti ir Austrijā. Tādējādi ir iespējama diskriminācija pilsonības vai dzīvesvietas dēļ.
16. Iesniedzējtiesa uzskata, ka saskaņā ar līdzšinējo Austrijas praksi aprūpētāja pabalsts šajā gadījumā tiktu piešķirts, ja prasītāja tēvs, lai gan dzīvotu Itālijā, tomēr saņemtu Austrijas pensiju, tātad viņam būtu veselības apdrošināšana Austrijā un Itālijā viņš saņemtu Austrijas aprūpes pabalstu. Attiecībā uz aprūpētāja pabalstu atbildētāja iestāde pamatojas uz to, ka tas tiek kvalificēts kā pabalsts personai, kurai ir nepieciešama aprūpe, un tāpēc to piešķir, ja Austrija ir atbildīga par personu, kurai ir nepieciešama aprūpe. Tomēr iesniedzējtiesa apšauba, ka tas ir pieļaujami. Tomēr, ja tas tā būtu, tā vēlas noskaidrot, vai ir pieļaujami ņemt vērā Austrijas 3. līmeņa aprūpes pabalstu. Tomēr, pat ja tas ir pabalsts aprūpētajam, un šis pabalsts, piemērojot vienlīdzīgu attieksmi pret faktiem saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 883/2004 5. pantu, būtu pielīdzināms atbilstošam pabalstam ārvalstīs, rodas jautājums, vai ārvalstīs mītošas personas, kurai nepieciešama aprūpe, slimības gaitas smagumam jābūt salīdzināmam ar to, kāds ir nepieciešams, lai Austrijā saņemtu 3. līmeņa aprūpes pabalstu.
17. Par sesto un septīto jautājumu: saskaņā ar *Verwaltungsgerichtshof* judikatūru sakarā ar valsts iestādei uzlikto pienākumu sniegt atbalstu, ir jāuzskata, ka sociālās apdrošināšanas iestādei ir jāreaģē uz (efektīvu) pieteikumu, kurā ir ņemtas vērā pieteikuma iesniedzēja tiesiskās intereses. Izvērtējot pieteikumus, sociālās apdrošināšanas iestādēm ir jārikojas, tiesību normas piemērojot no sociālā aspekta, proti, šaubu gadījumā tām pieteikumi ir jāinterpretē par labu apdrošinātajai personai. Ja rodas šaubas par pieteikuma iesniedzēja nodomu, ir jānoskaidro viņa griba (piemēram, veicot uzklauššanu). Tomēr apdrošinātajai personai var piešķirt tikai to pabalstu, kuru tā neapšaubāmi ir pieprasījusi.
18. Taču atbildētāja iestāde nav sociālās apdrošināšanas iestāde, tāpēc tai pieteikumi nav jāizvērtē, tiesību normas piemērojot no sociālā aspekta. Tā kā prasītājs ar savu darba devēju ir vienojies par aprūpes atvaļinājumu saskaņā ar AVRAG 14.c pantu un ir aizpildījis veidlapu, lai pieteiktos aprūpētāja pabalstam saskaņā ar BPGG 21.c panta 1. punktu, nevis veidlapu, lai pieteiktos aprūpētāja pabalstam sakarā ar atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos saskaņā ar BPGG 21.c panta 3. punktu, atbilstoši valsts tiesu judikatūrai viņam var piešķirt tikai to pabalstu, uz kuru viņš neapšaubāmi ir pieteicies.
19. Attiecīgais jautājums šķiet būtisks tāpēc, ka, ņemot vērā minētos faktiskos apstākļus, prasītājs atbildstu arī kritērijiem, lai saņemtu aprūpētāja pabalstu sakarā ar atvaļinājumu hospisa aprūpei mājas apstākļos saskaņā ar BPGG 21.c panta 3. punktu, ja viņš būtu iesniedzis pareizus pieteikumus. Tomēr BPGG 21.c panta

3. punkts kā valsts tiesiskais regulējums ir labvēlīgāks nekā piemērojamais valsts tiesiskais regulējums *BPGG* 21.c panta 1. punktā, jo *BPGG* 21.c panta 3. punktā nav paredzēta sasaiste ar Austrijas 3. vai augstāka līmeņa aprūpes pabalsta piešķiršanu personai, kurai nepieciešama aprūpe.

- 20 Regulas (EK) Nr. 883/2004 4. pantā ir ietverts aicinājums nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi. Lai gan attiecīgā faktiskā situācija ietilpst divu valsts tiesību normu piemērošanas jomā, kuru piemērošana ir atkarīga no prasītāja gribas, vienošanās veida ar darba devēju un izmantotās pieteikuma veidlapas, šinī gadījumā varētu būt notikusi diskriminācija.

DARBA VERSIJA